

Eleştirel Erkeklik alışmaları çerçevesinde Öteki Erkeklerin (Trans)
Erkeklik Deneyimleri: Bir Alan Araştırması.

Umut Derin Erođlan

Feminist Tahayyül, 4(1): 165-168.
(Tez Tanıtımı)

Eleştirel Erkeklik Çalışmaları Çerçevesinde Öteki Erkeklerin (Trans) Erkeklik Deneyimleri: Bir Alan Araştırması.

Umut Derin Erođlan¹

Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalında 2021 yılında yazmış olduğum “Eleştirel Erkeklik Çalışmaları Çerçevesinde Öteki Erkeklerin (Trans) Erkeklik Deneyimleri: Bir Alan Araştırması” başlıklı yüksek lisans tezimde trans erkeklerin erkeklik deneyimlerine odaklanarak cinsiyet inşa süreçlerini eleştirel bir perspektiften deşifre etmeye çalıştım. Çalışmada trans erkeklerin cinsiyet inşalarında yaşadığı/maruz kaldığı deneyimlerin erkeklik inşasında nasıl etkileri olduğuna odaklandım. Bu araştırmaya dair motivasyonum eleştirel erkeklik yazınında trans erkek temsillerin çok fazla yer almaması ve trans+ aktivizm alanında da eleştirel erkeklik çalışmaları perspektifinin henüz yeterince yaygınlaşmamış olmasıydı. Akademide trans erkeklerin kapsanması ve eleştirel erkeklik çalışmalarının trans+ aktivizmin içinde gündemleşebilmesi, böylece bu iki alanın birbirini besleme kapasitesinin artması bu çalışmadaki muradımdır.

Katılımcılarla derinlemesine mülakat yaptığım ve nitel içerik analizi yöntemini kullandığım bu çalışmaya farklı yaş, etnik kimlik, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum ve cinsel yönelimlere sahip 15 trans erkek katılmıştır. Katılımcıların ortaklaştıkları deneyim, trans erkeklik deneyimidir. Trans+ kişilerin bir kısmı açık kimlikleri ile yaşayan, bir kısmı ise henüz açılmamış kişilerdir. Ayrıca katılımcıların bir kısmı cinsiyet uyum sürecinin yasal kısmına girmiş, bir kısmı ise girmemiş ya da girmeyi düşünmemektedir. Çalışmada trans erkeklerin

¹ derineroglann@gmail.com
ORCID 0000-0003-1840-3054

deneyimlerinin biricik olduğu ve sahip oldukları farklı kimliklerde erkeklik inşa süreçlerinin farklılık gösterdiği görülmüştür.

Çalışma beş temel bulguda ortaklaşmıştır: *Erkekliğin Normatif Olmayan Anlamları, Normativiteler Gölgesinde Erkeklik İnşası, Kimliği Yıkıcı Deneyimler, Kimliği Özgürleştirici Deneyimler ve Özgürleşmiş Fakat Kurtulamamış Erkek Deneyimleri*. Bulgulara genel olarak baktığımızda en az verinin kimliği özgürleştirici deneyimlerde, en fazla verinin ise ne yazık ki kimliği yıkıcı deneyimlerde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu bize trans erkeklerin kimliklerini inşa ederken maruz kaldıkları transfobi barındıran yıkıcı deneyimlerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Bu bulguya dayalı deneyimler, yakın zamanda gündem olan TERF tartışmalarında bahsi geçen “trans erkekler erkeklik konforu yaşarlar” iddialarının am olarak öyle olmadığını göstermektedir.

Özgürleşmiş fakat kurtulamamış erkek deneyimlerine dair bulgular ise tam olarak eleştirel erkeklik çalışmalarını kesen bir yerde durmaktadır. Bu bulguda normatif kadınlık ve erkeklik rollerinin cinsiyet inşasındaki etkisini bariz bir şekilde görmekteyiz. Trans erkeklerin trans erkek olarak açılmadan ve “kabul” edilmeden önce normatif kadınlık rollerini performe etmeye zorlandıkları, açıldıktan ve “kabul” gördükten sonra ise erkeklik rollerine dair baskı gördükleri ve kimliklerini makbul erkeklik baskısı altında inşa etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu noktada cisgender erkekler gibi trans erkeklerin normatif erkeklik performanslarının da onların toplumsal kabullerini ve desteklenmelerini arttırdığını söyleyebiliriz. Öte yandan trans erkeklerin kendi komüniteleri içerisinde de “makbul trans erkek” olma dayatması üzerinden akran zorbalığına maruz kaldıkları görülmüştür.

Trans erkeklerin “normalleri”ne, makbullüklerine baktığımızda cisgender erkeklerin normatif ve makbul olarak kodladığı erkeği görmekteyiz. Cisgender erkeklik inşası ile trans erkek erkeklik inşalarının bir yandan benzeştiğini bir yandan ayrıştığını söyleyebiliriz. Normativiteler gölgesinde erkeklik inşasına dair bulgular kendi içinde altı alt bulguyu içermektedir. Bu bulgular “yasaların cinsiyet inşasının trans erkeklerin erkeklik inşalarına

etkisi”, “güç, erkeklik ve kendini ispat”, “heteronormativite gölgesinde trans erkeklerin erkeklik inşası”, “transnormativite gölgesinde trans erkeklerin erkeklik inşası”, “sosyalleşme ve cisgender akran zorbalığı etkisinde kimlik inşası” ve “herkes kadar konfor” şeklindedir.

Normativiteler gölgesinde erkeklik inşası içerisinde bir alt bulgu olan “yasaların cinsiyet inşasının trans erkeklerin erkeklik inşalarına etkisi” yıkıcı deneyimler ile de kesişen bir bulgu olmuştur. Trans erkekler erkeklik inşalarında yasaların mecbur kıldığı şekilde bir erkeklik inşası gerçekleştirmek zorunda kalmaktadırlar. Türkiye’de cinsiyet uyum süreci Türk Medeni Kanunu’nun 40. maddesinde düzenlenmektedir. Bu yasanın dayattığı seçeneklere baktığımızda cisgender heteroseksüel makbul erkeğin normlarına paralel bir cinsiyet inşasının kriter olarak görüldüğünü söyleyebiliriz. Bu da bize yasaların inşa ettiği erkekliğin, ortak bir cinsiyet ifadesi ve cinsiyet performansı olduğunu söylemektedir. Katılımcıların çoğu yasaların inşa ettiği erkeklik dışında bir erkeklik inşa etmekte güçlük çektiğini, kendi özgün cinsiyet inşa süreçlerinde bu dayatmaya maruz kalmanın zorlukları olduğunu belirtmektedir. Merkezdeki egemen, makbul, hegemonik erkeklik temsilinin trans erkekler için de benzer şekilde merkezde olduğunu ve baskı unsuru olabileceğini söyleyebiliriz. Trans erkeklerin cinsiyet inşasında da merkezde olan bu “makbul erkeklik”, transnormları da oluşturmuştur. Trans erkeklerin birbirine uyguladığı akran deneyim zorbalığının odağında hegemonik erkeklik performansı yer almaktadır. Trans erkeklerin kendilerinden “daha az erkek” gördükleri temsillere baktığımızda, bunların “makbul erkeklik” merkezinden uzakta konumlanan temsiller olduğunu görmekteyiz. Bu noktada trans erkeklerin, normatif erkeklik baskısı, transfobi ve akran zorbalığı atmosferinde bir erkeklik inşa sürecinde oldukları ortadadır. Bu durumun cisgender erkeklerin erkeklik inşa süreçlerinde maruz kaldıkları makbul erkeklik baskısından çok da farklı olmadığını söyleyebiliriz.

Normativiteler gölgesinde erkeklik inşası bulgusu altında burada değinmek istediğim bir başka alt bulgu ise “güç, erkeklik ve ispat” bulgusudur. Normatif erkeklik merkezi dışında performans sergilendiğinde erkekliğin ispatı için öznelere bir baskı kurulduğu görülmüştür. Katılımcılar kendilerini “erkeklığı geç kazanan, hızlı kaybeden” erkeklik temsili olarak

tanımlamışlardır. İş hayatında, romantik ilişkilerde ve sosyal çevrelerindeki ilişkilenmelerde trans erkeklerin erkekliklerini “ispat” edebilmek için normatif erkeklik performansı sergilemeleri beklenmektedir. Bir başka nokta ise bu ispatı gerçekleştiren erkeklerin cisgender erkeklerden daha hızlı itibar kaybı ve “erkeklik temsili kaybı” yaşadıklarıdır. Örneğin küpe takan ve feminen olan bir trans erkeğin “erkekliği” cisgender akranlarına göre daha fazla sorgulanmaktadır. Yine cinsel yönelimi eşcinsel ya da biseksüel olan trans erkeklerin, trans ve cisgender akranlarından “erkekliği” kaybetmek kaygısı ile bu bilgiyi saklamak zorunda kaldıkları görülmüştür.

Son olarak tezimi yazarken çok zorlandığım iki konu olduğunu söyleyebilirim. Birincisi öznesi olduğum bir konuda “objektif” kalabilmek (belki otoetnografik yöntem ve pozitivist anlamda objektiflik nosyonunun eleştirisi konusunda daha kapsamlı bir tartışma sunmam gerekirdi), ikincisi ise literatürde çalıştığım konuya yakın kaynakların eksikliği. Ama bu alanda çalışmanın beni güçlendirdiğini ve daha çok farkındalık kazandırdığını da belirtmeliyim. Tez sonrası trans erkeklerin temsil edildiği KEKRE isimli bir kısa film çektim. Tezim bu filmin beslendiği bir çalışmadır. Aktivizm akademiyi, akademi de sanatı etkilemiş oldu diyebilirim. Literatürde nadir odaklanılan bir temsil olan trans erkeklerin tezimde yer almasından onur duyuyorum. Alanda giderek daha çok trans kapsayıcı çalışmanın yapılacağına inanıyorum.